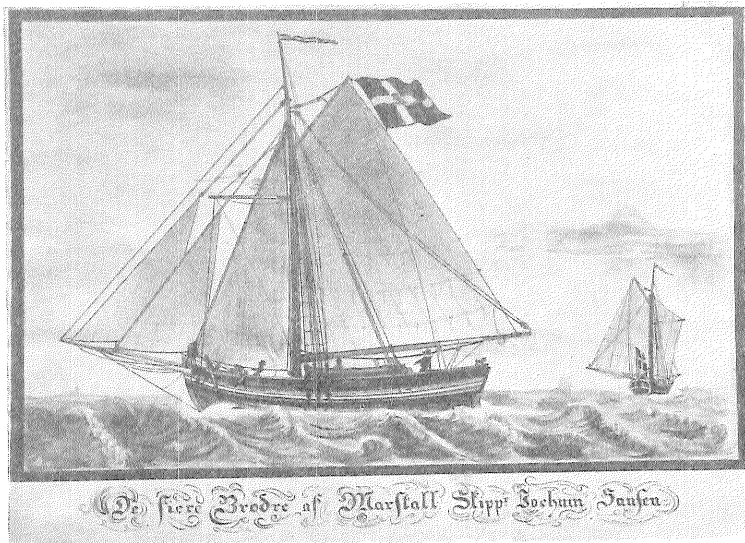

Storkøbmanden Johan Braëm. — Stik af Simon de Pas. — Handels- og Søfartsmuseet.

Braëm (1595–1646) er født i Hamborg. 1618 kom han til Danmark, hvor han knyttedes til det nyoprettede Ostindiske kompagni, som han senere blev direktør for. 1620 blev han sammen med *Mikkel Vibe* og *Ths. Lorck* direktør for det Grønlandske kompagni, der drev hvalfangst i Ishavet, og sammen med broderen *Gothard (Gødert) Braëm* (1601–55) fik han privilegium på et Guineisk og afrikansk kompagni. Christian IV var glad for den foretagsomme handelsmand, som han drev forretninger med, både som opkøber af kongens stude og som indkøber i udlandet. Han var en af forgrundsfigurerne i de forskellige stort tænkte handelsforetagender i merkantilismens ånd, som kongen billigede og selv deltog i.

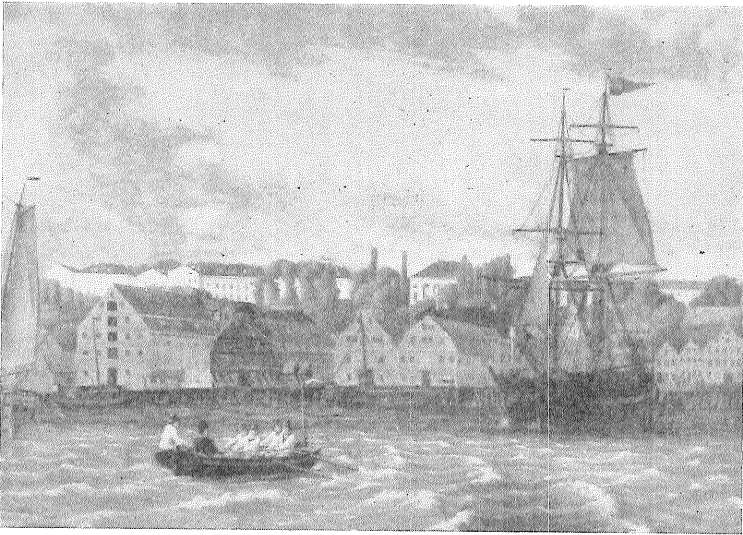
Portrættet er taget fra Simon Hennings ligprædiken over Braëm. Hans våben (under portrættet) er betegnende nok en globus.

Jagten „De fire Brødre“ af Marstal, skipper Jochum Hansen. – Farv. tegning på Handels- og Søfartsmuseet (kopi af N. H. Pedersen, vist efter J. Hansen, Altona).

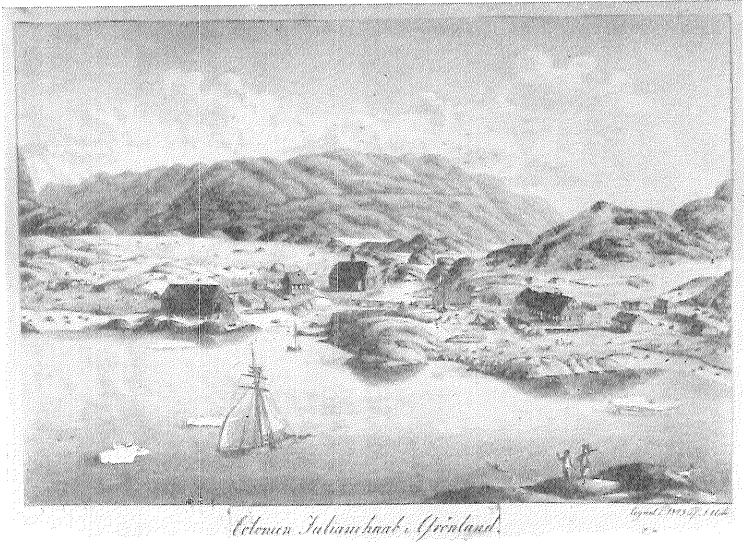
Indtil for 10 år siden var jagten „Anna“ af Vejle det ældste danske sejlskib i fart, idet galeasen „Trelholm“ nok var ældre (bygget i Troense 1776), men havde fået indlagt motor. Nu eksisterer de to skibe ikke mere; „Anna“ sank i Strib havn vinteren 1943 og blev ophugget, og „Trelholm“ ophuggedes 1947. – Jagten „Anna“ byggedes i Marstal 1794 af H. C. Friis og hed oprindelig „De fire Brødre“; dens drægtighed angives som 7 clstr. (senere 14 NRT.). Trods sin lidenhed sejlede den på langfart. 1807 undslap den således englænderne på rejse til Island, melder traditionen. 1811 nævnes Hans Hansen som skipper, 1831 Jochum Hansen. Under krigen 1864 skal jagten have været ammunitionsskib. 1925 solgtes den, efter at have været hjemmehørende forskellige steder, til Vejle, hvor den omdøbtes til „Anna“. – Inden ophugningen fik museets modelbygger, Chr. Nielsen, opmålt skroget, så der haves pålidelige tegninger af det næsten 150 år gamle fartøj. Det oplevede ikke den tort at få indlagt motor, og nogen gennemgribende ombygning har det heller aldrig været udsat for (oplysninger om en forlængelse 1869 beror på en fejltagelse). Først 1936 blev den oprindelige mast erstattet med en ny. – Fartøjet var en udmærket repræsentant for jagt-typen, et manøvreedygtigt småskib, der ikke krævede meget mandskab, med konveks „jagt“-stævn og flerfarvet „hvergarnsstribe“ over barkholtet langs siden.

I arkivar Kromanns afhandling (se foran) findes et foto af skibet.

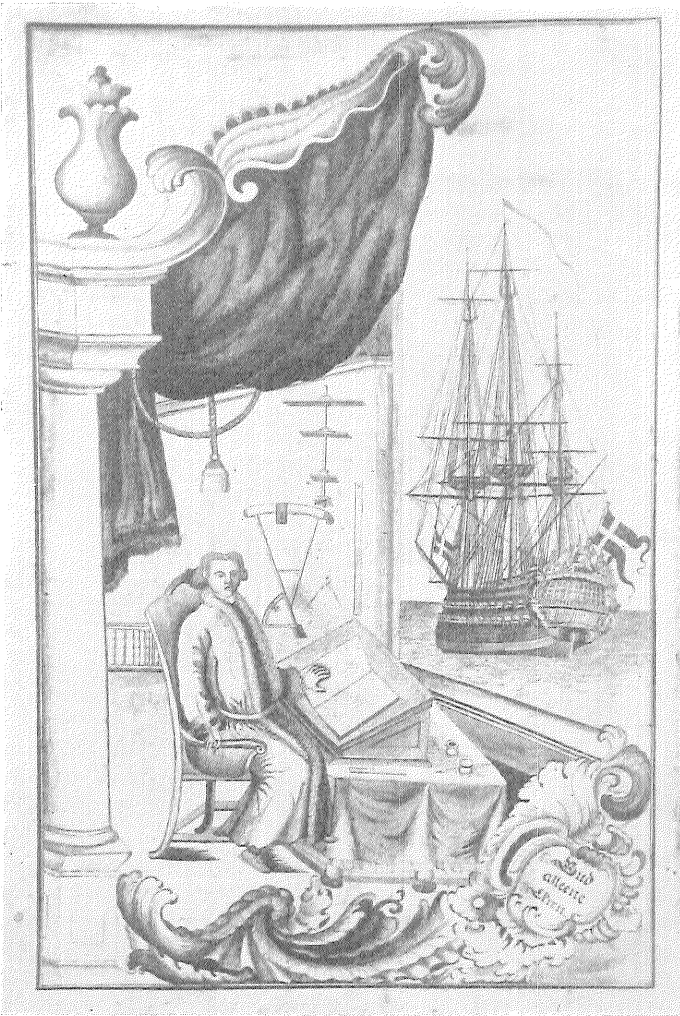
Parti fra Altona havn ca. 1840. — Maleri af Emil Normann på Handels- og Søfartsmuseet.

Navnet Altona tydes populært som plattysk „*Al to nah*“ = Alt for nær, nemlig op til Hamborg, og nutildags går de to byer, der er sluttet sammen inden for fristaden Stor-Hamborgs område, helt over i hinanden. Indtil 1864 hørte Altona til det danske monarki som hertugdømmet Holstens største by. Den var takket være sin havn og sin skibsfart en af monarkiets vigtigste byer. 1843 havde dens flåde en drægtighed af 2896 clstr. (48 fartøjer), kun overgået af København: 15.579 clstr. (252 fartøjer), Flensborg: 6001½ clstr. (105), det nærliggende Blankenese: 6001 clstr. (211), Åbenrå: 4150 clstr. (50) og Svendborg: 3966 clstr. (120 fartøjer). Selv om Altona ikke var nogen livsfarlig konkurrent til Hamborg, så fristaden dog med skæve øjne på det initiativ, der udfoldedes der. — På billedet ses Elben med bolværkerne langs bredden og med pakhuse. Bagved hæver kysten sig, og heroppe ved den smukke promenade Palmaille (navngivet efter boldspillet Palla a maglio, — jfr. Pall-Mall i London) ligger en række smukke klassicistiske patricierhuse, bygget af Frue kirkes bygmester, vor berømte arkitekt C. F. Hansen, der 1784–1844 var „Landesbaumeister“ i Holsten. Sidste krigs bombardementer har ødelagt de fleste af de mange smukke offentlige og private bygninger fra dansk tid (f. eks. rådhuset, kirken, monten), men Palmaille-husene er næsten alle sluppet uskadt derfra. — *Normann* (1798–1881) var søofficer, men gik 1825 i malerlære hos Eckersberg. Han udstillede flere gange søstykker og billeder af orlogsskibe på Charlottenborg. 1869 blev han orlogskaptajn.

Kolonien Julianehåb i Grønland. — Farv. tegning af J. Arøe 1843, på Handels- og Søfartsmuseet.

Der findes ikke meget billedmateriale fra Grønland i ældre tid. Der opstod først sent lokale kunstnere, som skildrede deres lands natur (væsentligst knyttet til det 1861 oprettede tidsskrift „*Atuagagdluutit*“ i Godthåb. De få danskere, der fik adgang til landet, var embeds- og videnskabsmænd, som havde andre opgaver. Kun sjældent vovede en kunstner at tage den besværlige og lange rejse med sejlskib op til det ugæstmilde land (som f. eks. *Cari Baagøe*, der tegnede til *Illustreret Tidende* i 1860'erne). Først da amatørfotograferingen blev almindelig, lukkedes landet billedmæssigt op, så at sige i sidste øjeblik før det ellers så primitive samfund omdannedes i europæisk ånd. Prof. *W. Thalbitzers* fotografier fra Østgrønland er således dokumenter af højeste rang. — En af museets store skatte er en meget omfattende samling akvareller og tegninger fra 1870'erne, udført af geologen *Andreas Kornerup* (1857–81). Desuden ejer museet enkelte andre ældre tegninger, bl. a. flere af *Jacob Arøe* (1803–70), der som søn af en kolonibestyrer i 12 års alderen kom til Grønland, hvor han 1834 selv blev kolonibestyrer. Prospektet ovenover viser kolonien Julianehåb for over et århundrede siden. Den består af en kirke, kolonibestyrerbolig, et pakhus og et par andre træhuse i europæisk stil, samlet omkring en flagmast. Ind imellem ligger nogle grønlandske vinterhuse. Kolonien er anlagt 1775 og opkaldt efter dronning Juliane Marie. — Storisnen vanskeliggør besejlingen, men bag kysten findes frodige dale. Her lå nordboernes *Østerbygd*, kendt gennem Nationalmuseets udgravninger de senere år.

Titelbilledet til Berthel Webers oversættelse af Claus de Vries's bog om styrmandskunsten (1778), på Handels- og Søfartsmuseet.

Det er ikke noget under, at den førende søfartsnation i Europa omkring 1600, hollænderne, også blev foregangsmænd på søkorttegningens og navigationsundervisningens område. De blev også danskernes læremestre. 1619 fik en hollænder, *Foris Carolus*, bestalling på at undervise kongens styrmand og andre skibsfolk i at forstå søkort, skibsinstrumenter osv. Skolen

var et lokale i den senere Holmens kirke. 1647 oprettedes en navigations-skole på Bremerholm, ledet af sønderjyden *Bagge Wandel* (eller *Wandal*); han skrev flere lærebøger i praktisk og teoretisk navigation, bl. a. den bekendte „Det vaagendis Øje“ (1649). Senere oprettedes der navigations-skoler mange steder; blandt de ældste nævnes Stege (1697), Ålborg (1717) og Wyck på Før (ca. 1720). Sidstnævnte sted benyttede man hollandske lærebøger, som eleverne ud fra det plattyske sprog nemt forstod. Også ved andre skoler brugtes hollandske lærebøger, dog oversat til dansk. Museets ældste håndskrevne optegnelsesbog (fra en ukendt navigations-skole), ført af *Hans Jørgensen Holm* fra Rønmø 1703, er på hollandsk. Meget yndet var det „Skatkammer“, den berømte navigationslærer *Claus de Vries* i Amsterdam havde udarbejdet. Handels- og Søfartsmuseet ejer en håndskreven oversættelse af denne bog: „Navigationen eller Styrmands-Konsten“, foretaget af *Berthel Weber* i Ærøskøbing 1778. En lignende oversættelse ved *Christen Jensen* i Marstal 1793: „Skatkammer eller Styrmands-Kunst“ opbevares på Marstal museum.

Begge bøger er pynteligt skrevet og kunstfærdigt udsmykket med tegninger og geometriske figurer i flere farver. En prøve på den umage, Weber har anvendt på bogen, giver vedføjede billede, der trods al sin naivitet virker festligt. I en rokokoinddramning sidder den parykkede navigator (er det Weber selv eller de Vries?) ved sin skrivepult i færd med arbejdet. På væggen er ophængt en Jakobsstav og en Daviskvadrant, en passer og en lineal. Udenfor ses et orlogsskib. Bogen er i folio.

På Søkadetakademiet førte eleverne de smukkeste optegnelsesbøger – sandsynligvis efter diktat og fortegninger –, også med tegninger i flere farver. Museet ejer ikke så få af disse folio-protokoller, for det meste indbundne i smukke læderbind med kadetternes navne i guldtryk. Optegnelserne omfatter geometri, aritmetik, artilleri, søkrigstaktisk osv. og dækker et tidsrum mellem omkring 1770–1830. Teksten synes at være den samme i de yngste som i de ældste.

Der udkom i tidens løb ikke så få trykte navigationslærebøger, men den, der slog de andre ud, var navigationsdirektør *C. C. Lous's* anonymt udgivne „Skatkammer eller Styrmandskunst“, udkommet 1781 og oplagt i de følgende 50 år. Også den var tildels bygget på de Vries's bog.

Ved siden af lærebøgerne er der langt op i tiden ført opgave- og eksempalbøger af eleverne. Af sådanne ejer museet flere, både fra 1700'erne og især fra 1800'erne.